Чуб Юлія Сергіївна,
студентка 3-го курсу Відокремленого підрозділу «Фаховий коледж Харківського університету»
Науковий керівник: доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та адміністративного права Харківського університету, кандидат юридичних наук
Крайник Г. С.

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ САНКЦІЙ ЗА КРИМІНАЛЬНІ Й ІНШІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗГІДНО З РІШЕННЯМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Поняття «кримінальне правопорушення» є фундаментальним для кримінального права, оскільки є початком цієї галузі. Тому має досить важливе значення як для науки кримінального права, так і для слідчої та судової практики. Це поняття лежить в основі багатьох норм Загальної й усіх норм Особливої частин Кримінального кодексу України. Так, у ч. 1 ст. 11 Кримінального кодексу України чітко визначено, що кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення [1].

У правозастосуванні особлива увага приділяється відмежуванню кримінального правопорушення від інших правопорушень та від малозначних діянь. Щоб безпомилково відмежовувати такі поняття, потрібно знати усі ознаки кримінального правопорушення, звертаючи увагу насамперед на ті, які відрізняють його від інших правопорушень. Головними критеріями цього діяння є суспільна небезпечність та протиправність, адже кримінальні правопорушення посягають на найважливіші суспільні інтереси (життя, здоров'я, громадську безпеку, моральність тощо). Відповідно й покарання в даному випадку повинно бути значно серйознішим, ніж за інші правопорушення. Зокрема, Кримінальний кодекс України застосовує такі основні покарання, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі. Крім того, інші правопорушення розташовані в різних нормативно-правових актах, а кримінальний закон поширює свою дію лише на такий вид небезпечних діянь як кримінальне правопорушення. У частині 2 ст. 8 Кримінального процесуального кодексу України зазначено, що «принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини» [2] (далі – ЄСПЛ). Особливістю європейського права є те, що воно виникло та активно розвивається на основі як континентального, так і загального права. Держави-члени ради Європи, серед яких і Україна, зобов'язані визнавати обов'язковість юрисдикції цього суду [3]. Існують випадки, коли кримінальна практика України відрізняється від практики ЄСПЛ, де по-іншому розуміють поняття

кримінального правопорушення. Причиною цього є невідповідність адміністративного та кримінального законодавства положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4; 5]. Гармонізація загальноєвропейського кримінального законодавства, тобто приведення його у відповідність до європейських стандартів на підставі положень створеного у межах Ради Європи та Європейського Союзу кримінального законодавства, є об'єктивно необхідною для підвищення ефективності боротьби з міжнародними злочинами та злочинами міжнародного характеру на євразійському континенті [6, с. 57].

Законодавство України (ст. 63 Кримінального кодексу України [1], ст. 32 Кодексу України про адміністративні правопорушення [7], ст. 461, 462 Митного кодексу України [8]) повною мірою не відповідає практиці Європейського Суду з прав людини щодо розгляду справ та покарання за кримінальні правопорушення. Прикладом такого є справи ЄСПЛ «Гурепка проти України» [9], «Надточій проти України» [10]. Позиція ЄСПЛ виражається в другорядності визначення застосування кодексу, за яким особа, що вчинила правопорушення, має притягнутися до відповідальності: Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Митний кодекс України, а головне – тяжкість покарання (санкції). Спираючись на рішення ЄСПЛ, можемо говорити про такі висновки щодо зміни в нашому законодавстві. Насамперед, зміна санкцій щодо покарання за кримінальні правопорушення. Ст. 63 Кримінального кодексу України «Позбавлення волі на певний строк» говорить нам про позбавлення волі на строк від одного до п'ятнадцяти років, в той час, коли Європейський Суд з прав людини вважає позбавленням волі призначене покарання добами, та навіть годинами. Але беремо до уваги те, що все таки він визнає важливість обмеження або позбавлення волі для покарання за злочин. Тому пропозиція щодо розгляду удосконалення цієї статті знаходить свій зміст у зміні санкцій на підставі рішень ЄСПЛ не від 1 року, а від 1 дня.

Прикладом є вже вище згадана справа «Гурепка проти України», в якій чітко виражена різниця поглядів законодавства України і Європейського Суду з прав людини на розмежування між адміністративним та кримінальним правопорушенням. Беремо до уваги ст. 32 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Адміністративний арешт», що інформує про строки арешту до 15 діб [7]. ЄСПЛ, в свою чергу, визнає необхідність застосування у такому випадку не адміністративного, а кримінального провадження відповідно до КПК України, але з меншими строками відбування покарання. Тому доречною є зміна санкції в ст. 32 КУпАП – з 15 діб до 3 годин адміністративного арешту, на підставі поглядів ЄСПЛ.

Іншою є також думка ЄСПЛ на Митний кодекс України. На відміну від нашого Уряду, Європейський Суд з прав людини вважає його аналогічним за характером з Кодексом України про адміністративні правопорушення саме в порівнянні адміністративних правопорушень і адміністративної відповідальності (розділ II КУпАП)

з розділом VIII Митного кодексу України «Порушення митних правил та відповідальність за них». Найбільш суворі з правопорушень, як показує практика ЄСПЛ у справі «Надточій проти України» [10], можна ототожнювати з кримінальними правопорушеннями. А тому, відповідно для їх розгляду варто застосовувати Кримінальний процесуальний кодекс України. Виходячи з нормативно-правового акту, можна стверджувати про доцільне зменшення санкцій покарання в ст. 461 «Види адміністративних стягнень за порушення митних правил» та ст. 462 «Основні та додаткові адміністративні стягнення» Митного кодексу України. Адже в справі ЄСПЛ, зазначені правопорушення мають кримінальний характер і тому тягнуть за собою кримінальне обвинувачення. Тож європейська практика поняття кримінального правопорушення визначає насамперед через суворість покарання, а не назву нормативного акту, де визначено саме поняття кримінального правопорушення, відрізняється щодо розгляду справ та призначення покарання за кримінальні правопорушення, а також санкціям за інші правопорушення.

Із урахуванням практики ЄСПЛ, зокрема вищенаведених прикладів, пропоную встановити такі строки щодо відповідальності: 1) у ст. 63 Кримінального кодексу України «Позбавлення волі на певний строк» – мінімальний строк від одного дня (а не одного року, як зараз); 2) у ст. 32 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Адміністративний арешт» – максимальний строк до 3 годин адміністративного арешту (а не до 15 діб, як зараз).

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Відом. Верхов. Ради України.* 2013. № 9–13. Ст. 88.

3. Опришко В. Ф. Проблема зближення європейського права із законодавством України. *Європа, Японія, Україна: шляхи демократизації державно-правових систем*. Мат-ли міжн. наук. конф. 17–20 жовтня 2000 р. К., 2000. С. 38–46.

4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. *Відом. Верхов. Ради України.* 2006. № 30. Ст. 260.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4 листопада 1950 р.). URL: http://www.echr.ru/documents/doc/2440800/2440800-001.htm.

6. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право : навчальний посібник / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10.

8. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4495-17.

9. Справа ЄСПЛ «Гурепка проти України» від 06 вересня 2005 р. (Заява № 61406/00). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_437.

10. Справа ЄСПЛ «Надточій проти України» від 15 травня 2008 р. (Заява №7460/03). URL: http://court.gov.ua/userfiles/file/court_gov_ua_sud5010/Konvenciya_z_prav/st_6/Nadtochiy.pdf.

Чучман Олена Ігорівна,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ПИТАННЯ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

Відповідно до ч. 2 ст. 91 КПК України доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Як зауважує І.І. Котубей, при вирішенні питання про віднесення тих чи інших фактів до кола обставин, які підлягають встановленню, суб'єкт правозастосування повинен керуватись:

1) тими правовими нормами, які визначають настання юридичних наслідків встановлення тих чи інших обставин (насамперед, нормами закону України про кримінальну відповідальність);

2) загальним поняттям доказів у кримінальному провадженні (ст. 84 КПК України);

3) правовими нормами, що передбачають предмет доказування у кримінальному провадженні та встановлюють критерії оцінки доказів (зокрема, статті 85–86, 91 КПК України) [1, с. 209].

При цьому, як відомо, доказуванню у кримінальному провадженні підлягають не тільки обставини предмета доказування (зокрема визначені у ч. 1 ст. 91 КПК України), а й обставини, які є підставами та умовами для прийняття будь-яких процесуальних рішень.

Так, на думку О.В. Бауліна, застосування норм матеріального (кримінального, цивільного) права (наприклад, для правильної кваліфікації суспільно небезпечного діяння, для обґрунтування цивільного позову) і матеріальних норм процесуального права (наприклад тих, що містяться у ст. 233 КПК України, для обґрунтування наявності підстав для проникнення до житла) передбачає з'ясування й інших «обставин, що мають значення для кримінального провадження» ч. 2 ст. 91 КПК України). Вони у кожному провадженні не можуть бути однаковими, бо як злочин, так і його розслідування – унікальні соціальні явища [2, с. 30–31].

Крім того, доказування здійснюється не лише для встановлення фактичних обставин минулого (зокрема, події кримінального правопорушення). Під час кримінального провадження суб'єкти правозастосування здійснюють низку процесуальних актів, в результаті яких встановлюються та досліджуються фактичні обставини кримінального провадження, що є обставинами теперішнього часу.